

“IK VERLANG VAN MIJN STIJL DAT DIE IETS ONTSLUIERT”

Interview met columnist Martin Bril

Kees van der Zwan

Niet lang nadat Martin Bril begon als columnist in Het Parool, werd hij al in één adem genoemd met zijn fameuze voorgangers Simon Carmiggelt en Ischa Meijer. “Het genre blijkt mij heel erg te liggen, en dat geldt ook voor het formaat, de lengte.” Een interview over nieuwsgelieerde columnistiek, het goede schrijven, éénwoordige alinea's en het verschil tussen *ondertussen* en *intussen*.

Sinds 1997 schrijft Martin Bril dagelijks een column in Het Parool, net als Simon Carmiggelt en Ischa Meijer ooit deden. En net als beide grootmeesters in het genre legt ook Bril zich toe op het beschrijven van alledaagse Amsterdamse taferelen. Nóg een overeenkomst: de bundelingen die Bril op gezette tijden publiceert van zijn stukjes (en die hij dan ‘Amsterdamse miniaturen’ noemt) oogsten juichende kritieken. Geen wonder dus dat Bril vaak wordt vergeleken met zijn twee fameuze Parool-voorgangers. Wat vindt hij ervan als hij weer eens ‘een waardige opvolger van Simon Carmiggelt’ wordt genoemd?

Bril: “Het is zeker een compliment, maar het is ook de hond in de pot. Ik ben een heel andere schrijver dan Carmiggelt. Ik vind mezelf als schrijver veel luchtiger, veel journalistieker en veel vrijer. Mijn palet is veel groter en mijn blikveld veel ruimer. Dat neemt niet weg dat Carmiggelt met zijn betrekkelijk kleine palet veel beter kon schilderen dan ik. Alleen schilder

Martin Bril (Utrecht, 1959) studeerde filosofie in Groningen, maar verhuisde al snel naar Amsterdam om schrijver te worden. Debuteerde in 1987 met *Arbeidsvitaminen*, dat hij schreef met Dirk van Weelden, en dat bestaat uit allerlei soorten teksten. Van hen samen verscheen onder meer ook *Piano & gitaar* (1990). Was enige tijd redacteur bij uitgeverij De Bezige Bij. Publiceerde de romans *Voordewind* (1990) en *Altijd zomer altijd zondag* (1994). Begon in september 1997 met een dagelijkse column in Het Parool. Een keuze uit die columns is te vinden in *Het tekort* (1998), dat ook lange stukken bevat, en in *Etalagebenen* (1998) en *Stadsogen* (1999). In september verschijnt een nieuwe bundeling: *Hollandse luchten*. Bril schrijft verder wekelijks een column in Vrij Nederland en Carp, een feuilleton op de kinderpagina van NRC Handelsblad en, samen met Dirk van Weelden, een column in Het Parool, onder de titel ‘Piano & gitaar’. In de loop van dit jaar verschijnt zijn novelle *Het evenwicht*.

ik veel meer en veel meer andere dingen dan hij. Carmiggelt ging niet naar de rechtbank, of naar een overvallen snackbar. Carmiggelt was vooral een chroniqueur van zijn eigen leven, en van zijn eigen gangen door de stad. Ik wil meer een chroniqueur van de stad zelf zijn, en van de verschillende dingen die zich daar voordoen.”

Nieuwsgebeurtenissen

“Mijn Parool-column is ook helemaal niet geboren uit een verlangen om de nieuwe Carmiggelt te zijn, of de nieuwe Ischa Meijer. Ik wilde een bepaald soort Amerikaanse columnistiek in Nederland invoeren: de op de ‘new journalism’ gebaseerde nieuwsgelieerde columnistiek. Dat is een – in Amerika trouwens ook alweer vergane – manier van columnistiek waarin literaire schrijvers zich verstaan met de nieuwsgebeurtenissen van alledag. Bij mij viel het muntje toen ik in een inleiding van Tom Wolfe bij een grote newjournalism-bloemlezing las hoe Jimmy Breslin van de New York Herald Tribune een maffiaproces versloeg. Hij had het niet over de inhoud van de gebeurtenissen, maar uitsluitend over hoe het haar van de verdachte zat, en over hoe het licht dat door de ramen viel, weerkaatst werd in de diamant van z'n pinkring. Toen dacht ik: ‘Dat is wat ik wil doen’.”

“In dezelfde tijd zat ik een keer in café Luxembourg toen de advocaat Oscar Hammerstein binnenkwam. Hij had net een proces gewonnen dat tegen hem gevoerd was, en ging met een groot aantal mensen champagne drinken. Iets aan de manier waarop zij dat deden, beviel me niet – en dat gold trouwens niet alleen voor mij. Daar heb ik toen een column over geschreven. Ik benaderde Matthijs van Nieuwkerk, destijds chef kunst van Het Parool: ‘Hier heb je dat stukje van Breslin en hier mijn column over Hammerstein, en dat wil ik doen, iedere dag in de krant.’ Toen Van Nieuwkerk hoofdredacteur was geworden, kregen we toevallig te maken met het grote Hakke-laar-proces in Amsterdam. Ik heb dat acht weken lang dagelijks op deze manier gecoverd, en het bleek te werken.”

Rock-'n-roll

Bril praat ernstig, geconcentreerd (“Als ik jou niet veel aankijk, dan betekent dat alleen maar dat ik nadenk”) en op een gedecideerde toon. Zijn woordenstroom herneemt hij moeiteloos als die weer even moest worden onderbroken door de telefoon op zijn kantoor.

Wat trekt je aan in die new journalism?

“Een bepaalde mate van vrijheid, of noem het anarchie, of rock-'n-roll: dat je echt alles kunt schrijven wat je wilt. Verder heb ik er niet veel mee, omdat ik new journalism eigenlijk altijd slecht geschreven vind. De nadruk ligt daar op de verslaggeving, terwijl mijn passie bij het schrijven ligt. Ik voel me wat dat betreft eigenlijk veel meer verwant met de goedge-schreven, traditionele vorm van journalistiek waar-tegen de new journalism zich afzet.”

“Iets soortgelijks geldt voor een andere stroming waarmee ik vaak in verband word gebracht: De Nieuwe Stijl. De Nieuwe Stijl [een Nederlandse literaire stroming uit de jaren zestig die de alledaagse werkelijkheid wilde registreren, kaal, zonder opsmuk en moralisme - KvdZ] was voor mij toen ik eind jaren zeventig begon met schrijven, zoveel als een eye-opener. Het inzicht dat een drama in een snackbar óók een gedicht is, heeft een enorme invloed op mij gehad. Maar verder zijn er ook verschillen. De Nieuwe Stijl moest niet veel hebben van emoties en sentiment, terwijl ik daar juist erg op uit ben. En ik ben wél een moralist, zij het onderhuids. In diepste wezen schrijf ik om het goede te dienen, datgene waarin ik geloof: de liefde, het leven, wie goed doet goed ontmoet.”

Door wie of wat ben je het meest beïnvloed?

“Door het werk van Willem Elsschot. Dat lees ik ieder jaar. Ik hou ook van Maurice Gilliams, van Remco Campert en van Louis Paul Boon. Maar vooral van Elsschot. Je zou kunnen zeggen dat ik via De Nieuwe Stijl en de new journalism uiteindelijk ben terechtgekomen bij het goede schrijven, het stilistisch goede schrijven.”

Openbaring

Je bundel *Het tekort* heeft als motto een citaat van Norman Mailer: “Style, after all, is revelation.”

Wat wil je daar precies mee zeggen?

“Ik ben ervan overtuigd dat het pure, echte, goede schrijven, as such, iets openbaart. En dat ‘iets’ heeft dan te maken met de waarheid, of met de kern der

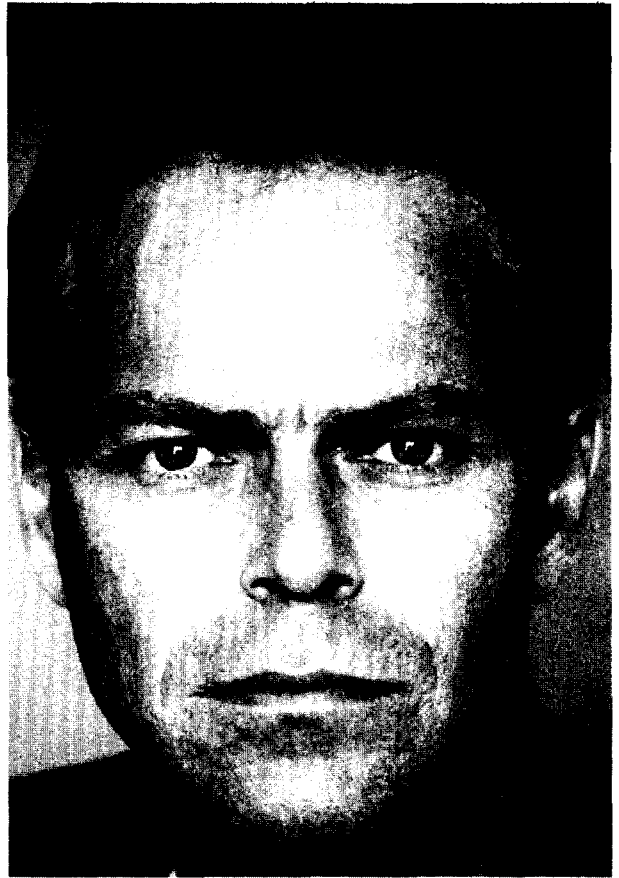
*“Het inzicht dat een drama
in een snackbar óók
een gedicht is, heeft een
enorme invloed op mij gehad.”*

dingen of hoe je dat ook wilt noemen. Dat Mailer-citaat vind ik heel belangrijk omdat het voor mij zo herkenbaar is. Heel vaak openbaart wat ik wil zeggen zich in het schrijven zelf. Ik weet niet wat ik ga schrijven totdat ik bezig ben, en dan komt het als het ware tot me. Dat zit 'm allemaal in de stijl, in hoe de woorden komen, hoe de woorden stromen. Ik verlang van mijn eigen talent ook dat een soortgelijke ervaring zich voordoet bij de lezer: dat mijn stijl iets oproept, iets ontsluit.”

In ieder geval wordt je stijl hogelijk geprezen, zeker in de kritieken op je gebundelde Parool-columnns. Heb je het idee dat je stijl juist in die stukken goed tot z'n recht komt?

Martin Bril: “Een zin komt niet vanzelf, een zin is een werkstuk, maar je moet het werk niet zien.”

Foto: Wubbo de Jong

“Het genre blijkt mij heel erg te liggen, en dat geldt ook voor het formaat, de lengte – zo'n zeshonderd woorden. Ik ben iemand met een vrij korte attentie-spanne. Bij mij bereikt het schrijven zo rond de vijf-, zeshonderd woorden een soort natuurlijk hoogtepunt. Dan rondt het zich af. Wat dat precies met mijn stijl te maken heeft, weet ik niet. Men is geneigd te denken dat ik in heel korte zinnen schrijf, maar dat is absoluut niet waar. Het geheim van mijn stijl bestaat uit verschillende dingen. Om te beginnen wissel ik heel lange zinnen af met heel korte. Verder schrijf ik vrij kortademige dialogen; mijn mensen zeggen niet zoveel – wat mooi overeenkomt met de werkelijkheid: men lult veel, maar zegt weinig. En ik heb een nogal in het oog springende manier van alinea's; mijn alinea's bestaan soms uit maar één woord, zoals *enfin*, of *tja*, of *precies*.”

Welk effect beoog je daarmee?

“Ik wil daarmee iets aangeven als ‘and now for something completely different’: even iets neerzetten en dan van onderwerp veranderen. Maar ik isoleer een woord soms ook op die manier om er gewoon de aandacht op te vestigen.”

Flutwoord

Waar let je nog meer op bij het schrijven?

“Op het ritme, dat vind ik ontzettend belangrijk. En op klank, kleur, geluid, daarom lees ik ook veel hardop. Verder moet het allemaal trefzeker zijn. ‘Omit useless words’, om te spreken met de grote schrijver E.B. White van *The New Yorker*. En bovenal moet het helder, verstaanbaar zijn.”

“Ik ben ook altijd bezig met herhalingen. Bepaalde herhalingen werken goed, andere niet. Een duidelijk opvallend woord mag niet te vaak voorkomen, of eigenlijk: maar één keer. Een woord dat ik veel

gebruik is *ondertussen*. Ik heb het vaak nodig om snelheid te maken, om in kort bestek verschillende dingen tegelijk te laten gebeuren, wat trouwens meteen het moeilijkste is van mijn column, en in het algemeen van het schrijven op de korte baan. Gelijktijdigheid in kort bestek, dat is lastig. Daarbij heb je woorden nodig als *terwijl*, *intussen* en *ondertussen*, want *daarna* en *en toen* gaan te langzaam. Met *terwijl* moet je oppassen omdat dat een bepaalde zinsconstructie oproept. *Ondertussen* vind ik veel mooier dan *intussen*, omdat het een bepaald golvend ritme heeft, en dus lekker voorleest; puur in de klank suggereert het ook meer gelijktijdigheid dan *intussen*. *Intussen* vind ik eigenlijk een flutwoord. Maar je moet wel oppassen: een paar keer *ondertussen* in een column is ook weer niet fijn.”

“Ik ben een pure stilist. Ik ben heel erg met mijn zinnen bezig. Een zin komt niet vanzelf, een zin is een werkstuk, maar je moet het werk niet zien. ‘Easy reading is hard writing’, zoals Hemingway al zei.”

Agenda

Hoe komt zo’n dagelijkse Parool-column tot stand?

“Ik bekijk elke dag of er iets nieuwswaardigs is waar voor mij wat in zit. Als dat niet zo is, dan schrijf ik over iets anders. Bijvoorbeeld over een beroemdheid die ik ergens in Amsterdam heb gezien (de ‘celebrity-watch’ is een van de terugkerende onderwerpen in mijn columns) of bijvoorbeeld over wat ik met mijn dochtertje heb meegemaakt. Staat er wél iets op de agenda waarmee ik wat kan doen, dan ga ik erop af en neem ik waar. Onbewust en soms ook wel bewust ben ik terwijl het zich afspeelt al aan het formuleren en componeren. Na het avondeten heb ik altijd een moment van luciditeit, en dan schrijf ik mijn stukje voor de volgende dag. En tijdens dat schrijven word ik dus nog weleens verrast. Dan blijkt ik een heleboel gezien te hebben waarvan ik niet eens wist dat ik het zag. Soms zie ik ook dingen die er niet waren, maar die het op papier heel goed doen.”

Schrijf je die dan ook op?

“Nee, voor mijn Parool-columns hou ik me altijd aan wat er echt gebeurd is. Als ik eenmaal ga verzinnen dat Bram Peper en Neelie Kroes in een bepaald restaurant hebben zitten eten, en ik krijg daar een ingezonden brief over van de uitbater die kan bewijzen dat ze daar nooit geweest zijn, dan stort mijn journalistieke geloofwaardigheid in. Daarom vind ik het ook heel belangrijk om zelfs in columns die schijnbaar over niks gaan, in ieder geval heel gedetailleerd aan te geven waar het zich afspeelt. Daardoor kan de lezer zich inleven, én het is verifieerbaar. Dat maakt ook dat als ik iets raars schrijf, mensen het geloven. Mensen moeten je altijd kunnen geloven.”

Wat is het mooiste woord dat je kent?

“*Luierspeld*. Om te beginnen is het heel mooi qua klank en ritme. Verder worden luierspelden niet meer gebruikt, vanwege de wegwerpluier, waardoor *luierspeld* een woord is waar moeiteloos beelden uit te voorschijn ploppen die samenhangen met mijn eigen jeugd. Ik hou heel erg van dat soort woorden: woorden die eenvoudig zijn en verstaanbaar voor iedereen, maar die tegelijk het effect hebben van een bal die je onder het wateroppervlak houdt en dan loslaat, waarna de bal met een plof uit het water omhoogspringt.”

Rododendron

Martin Bril

Alle geledingen uit de samenleving waren aanwezig bij het feest dat Hare Majesteit gaf in het Concertgebouw, maar de hoofdmoot werd toch wel gevormd door heren met vlinderstrik en jacquet, dames glanzend van de haarlak en besnorde huzaren in gala-tenuue. Jammer dat ze niet te paard waren. Dan waren er opengesperde neusgaten geweest waar als klarenstoten damp uit was gekomen, toch iets wat erbij hoort.

Verder was het genieten. Neem nu de reusachtige man met die grijswitte haardos (het meest voorkomende haartype) en de smoking van Tip de Bruin. De manier alleen al waarop hij uit zijn donkergroene Audi stapte, deed vermoeden dat hij een machtige aannemer uit de Noordoostpolder was, tevens voorzitter van de Rotary en actief golfer. Hij zette zijn voeten op het aangeveegde plaveisel van de De Lairesestraat alsof hij een bouwput kwam inspecteren. Maar pas op het moment dat hij zijn hele gestalte uit de bolide had gevouwen, zag hij de haag van fotografen en cameraploegen bij de ingang.

Hij schrok.

Aan de andere kant van de bolide verscheen op dat moment het frivole, maar ietwat vierkant gekapte hoofdje van een vrouw die ofwel zijn tweede echtgenote was, ofwel zijn maîtresse, dan wel zijn eerste vrouw met wie hij al jaren gelukkig was getrouwd en die twee liftjes achter de kiezen heeft, zodoende dat ze er nog zo *pico bello* uitzag.

Ach, de schat.

Hoe ze achter de auto vandaan kwam en oog in oog kwam te staan met de media. Ze verschoot ervan. Ze wist ineens dat ze helemaal verkeerd voor de dag kwam.

En hij wist het ook.

En wij ook.

Maar wat had ze aan?

Een gouden constructie die als een zandloper om haar gestalte heen zat gevouwen en waarvan het onderste uiteinde zich nèt boven de laatste, nog golvende uitlopers van haar achterwerk bevond. Ook aan de bovenzijde schoot de jurk op explosieve wijze te kort: nog voor hij op gang kwam, brak het décolleté alweer aan. Dat loog er niet om.

Er viel een stilte.

De vrouw haalde diep adem, alles golfde daarbij, keek nog een laatste keer om zich heen, zoog als het ware alle blikken in zich op, schuldbewust en onvermijdelijk vollopend met schaamte, en toen hobbelde ze de rode looper op, richting het Concertgebouw. Hierbij kwam ze niet ten val.

De aannemer beende inwendig vloekend achter haar aan. Hoe was het in Jezusnaam mogelijk zo dom voor de dag te komen? Wat moesten de mensen in Emmeloord wel niet denken als ze hen straks in het Journaal voorbij zagen komen?

Precies.

De mensen dachten aan heel iets anders, dat wil zeggen: de mensen die de media waren. Zij dachten aan Docters van Leeuwen die misschien zou komen, in de verte klonk in elk geval de sirene van een ambulance, aan Ernst Bakker die beschonken in het nabijgelegen café Welling was gesignaleerd, met vouwfiets en al, en aan Bram Moszkowicz, die niemand voorbij had zien komen, maar die als gezonde geleding van de samenleving toch beslist moest zijn uitgenodigd.

Net toen het peil nog verder dreigde te dalen (‘Waar is Harry Mulisch?’), arriveerde de limousine van de majesteit en kon het feest beginnen. Er werd gezongen, gedanst en tot diep in de nacht chocolade gedronken, dit laatste achter rododendrons.

Uit: Martin Bril, *Etalagebenen. Amsterdamse miniaturen*. Amsterdam, Prometheus, 1998